

Pārresoru koordinācijas centrs

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1520, tālr. 67082811, fakss 67082996, e-pasts pkc@pkc.mk.gov.lv, www.pkc.gov.lv

SASKAŅOTS

Valsts kapitāla daļu un valsts kapitālsabiedrību
pārvaldības koordinācijas institūcijas padomes
2016.gada 1.jūnija sēdē (prot. Nr.3. 1.§)

APSTIPRINĀTS
Pārresoru koordinācijas centra
vadītājs P. Vilks

_____
(paraksts)

2016. gada 1.jūnijā
Nr. 1.2-23/3/1

**Vadlīnijas darbības rezultātu izvērtēšanai kapitālsabiedrībās,
kurās valstij ir izšķirošā ietekme**

Izdotas saskaņā ar
Publiskas personas kapitāla daļu un
kapitālsabiedrību pārvaldības likuma
27. panta pirmo daļu

Rīga

I. Vispārīgie jautājumi

1. Saskaņā ar Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 27.pantu kapitālsabiedrībām, kurās valstij ir izšķirošā ietekme (turpmāk – kapitālsabiedrība), jāveic regulārs to darbības rezultātu izvērtējums.

2. Vadlīniju mērķis ir nodrošināt metodoloģisko atbalstu kapitālsabiedrības darbības rezultātu izvērtēšanai, paredzot, ka pārskati par finanšu mērķu sasniegšanu tiek sniegti pēc vienotas formas. Kapitālsabiedrību darbības rezultātu izvērtējuma mērķis ir sekot līdzi, vai kapitālsabiedrība savā darbībā sasniedz tās vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktos mērķus, kā arī konstatēt, cik sekmīgi un efektīvi tie tiek sasniegti. Sistemātiski veicot kapitālsabiedrības faktisko darbības rezultātu salīdzinājumu ar plānotajiem kapitālsabiedrības rezultātiem, valsts var kā atbildīgs īpašnieks nodrošināt, ka valsts īpašums tiek izmantots maksimāli efektīvi un atbilstoši sabiedrības interesēm.

3. Kapitālsabiedrību darbības rezultātu izvērtēšanas vadlīniju (turpmāk – vērtēšanas vadlīnijas) mērķis ir konkretizēt Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 95 "Kārtība, kādā tiek vērtēti darbības rezultāti un finanšu rādītāji kapitālsabiedrībai, kurā valstij ir izšķirošā ietekme" (turpmāk – vērtēšanas noteikumi) piemērošanu un sekmēt to vienotu izpratni, ietverot vērtēšanā izmantoto jēdzienu skaidrojumu, jautājumus par darbības rezultātu pārskatu un atzinumu (vērtējumu) sagatavošanu, kā arī citus kapitāldaļu turētājam, valdēm un padomēm (ja tādas izveidotas) svarīgus jautājumus.

4. Vērtēšanas vadlīnijās sniegts skaidrojums, kāda informācija ietverama koordinācijas institūcijas un nozares ministrijas atzinumos par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem pārskata gadā un to novērtēšanu.

5. Vērtēšanas vadlīniju mērķauditorija ir kapitālsabiedrības, kurās valstij ir izšķirošā ietekme, kā arī koordinācijas institūcija un nozares ministrija. Attiecībā uz pašvaldību kapitālsabiedrībām un citu atvasināto publisko personu kapitālsabiedrībām vērtēšanas vadlīnijām ir ieteikuma raksturs.

II. Pārskats par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem

6. Pārskatu par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem pārskata gadā sagatavo atbilstoši vērtēšanas noteikumu prasībām, iekļaujot pilnīgu un vispusīgu informāciju, kas nepieciešama, lai sniegtu objektīvu priekšstatu par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem un tos ietekmējošiem apstākļiem pārskata gadā. Kapitālsabiedrība pārskatā iekļauj aizpildītu vērtēšanas noteikumu pielikumu, norādot finanšu mērķus un nefinanšu mērķus (arī konsolidētos finanšu un nefinanšu mērķus, ja tādi ir noteikti kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā) atbilstoši vidēja termiņa darbības stratēģijai un citiem kapitālsabiedrības iekšējiem dokumentiem vai tikai citiem kapitālsabiedrības iekšējiem dokumentiem, ja vidēja termiņa darbības stratēģija nav apstiprināta), ko salīdzina ar faktiskajiem datiem (absolūtos skaitļos) un aprēķina novirzi (procentos) (noviržu vērtēšanu skatīt IV sadaļā).

7. Būtisko noviržu skaidrošanai kapitālsabiedrība sniedz informāciju, kas izskaidro noviržu iemeslus un iekļauj pamatojumu (ja ir) par objektīviem attaisnojošiem apstākļiem, kas apliecina, ka šie noviržu rašanās iemesli nav bijuši atkarīgi no kapitālsabiedrības darbības un kapitālsabiedrība tos nebūtu varējusi ietekmēt. Kapitālsabiedrība sniedz vērtējumu par būtisko noviržu ietekmi uz iespējam sasniegt kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktos vidēja termiņa mērķus, kā arī par būtisko noviržu radītajiem riskiem un to būtiskumu kapitālsabiedrības finanšu stabilitātei un ilgtspējīgai attīstībai.

8. Noviržu pamatojumā norāda, kādi apstākļi kapitālsabiedrības ieskatā ir uzskatāmi par attaisnojamiem, raksturo cēloņsakarību starp šiem apstākļiem un sekām (būtisko noviržu rašanos), kā arī norāda, kādas darbības kapitālsabiedrība veikusi, lai mazinātu vai novērstu šo apstākļu negatīvo ietekmi.

9. Ja nav sasniegti kapitālsabiedrības finanšu mērķi, kapitālsabiedrība papildus sniedz skaidrojumu, vai un kādā veidā nefinanšu mērķu izpilde ietekmējusi finanšu mērķu izpildi.

10. Padome savā vērtējumā par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem iekļauj papildus informāciju, ja tāda pastāv, par apstākļiem, kas ietekmējuši kapitālsabiedrības darbības rezultātus, kas tās ieskatā ir nepieciešama, lai raksturotu kapitālsabiedrības darbības rezultātus finanšu un nefinanšu mērķu sasniegšanā, kā arī sniedz novērtējumu par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem, tai skaitā norādot, piekrīt vai nepiekrīt valdes pārskatā sniegtajai informācijai un skaidrojumiem.

11. Ja pārskatā par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem iepriekšējā gadā faktiskie darbības rezultāti būtiski atšķiras no plānotajiem, padome vērtējumā sniedz savu viedokli par būtisko noviržu rašanās iemesliem un to pamatotību.

12. Padome vērtējumā iekļauj priekšlikumu par kapitālsabiedrības darbības rezultātu novērtējumu atbilstoši vērtēšanas noteikumu 9.punktam.

13. Kapitāla daļu turētāja pārstāvis savā sākotnējā vērtējumā par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem iekļauj, ja uzskata par nepieciešamu, papildus informāciju par apstākļiem, kas ietekmējuši kapitālsabiedrības finanšu mērķu un nefinanšu mērķu sasniegšanu.

14. Kapitāla daļu turētāja pārstāvis sniedz sākotnējo vērtējumu par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem, tai skaitā norādot, piekrīt vai nepiekrīt valdes vai padomes (ja tāda ir izveidota) pārskatā sniegtajai informācijai un skaidrojumiem. Ja kapitālsabiedrības pārskata gada darbības rezultāti būtiski atšķiras no vidēja termiņa darbības stratēģijā un citos kapitālsabiedrības iekšējos dokumentos plānotajiem rezultātiem, kapitāla daļu turētāja pārstāvis vērtējumā sniedz savu viedokli par būtisko noviržu rašanās iemesliem.

15. Kapitāla daļu turētāja pārstāvis savā sākotnējā vērtējumā iekļauj priekšlikumu par kapitālsabiedrības darbības rezultātu novērtējumu atbilstoši vērtēšanas noteikumu 9.punktam.

III. Koordinācijas institūcijas un nozares ministrijas atzinums

16. Koordinācijas institūcija pēc iepazīšanās ar kapitālsabiedrības darbības rezultātu pārskatā iekļauto informāciju un tam pievienoto padomes un kapitāldaļu turētāja vērtējumu par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem sniedz savu vērtējumu par finanšu mērķu izpildi.

17. Koordinācijas institūcija novērtē kapitālsabiedrības finanšu mērķu rezultātos rādītājus salīdzinājumā ar vidēja termiņa darbības stratēģijā plānotajiem rezultativajiem rādītājiem atbilstoši vērtēšanas noteikumu 9.punkta nosacījumiem un sniedz vērtējumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā noteikto finanšu mērķu sasniegšanu iepriekšējā gadā, piešķirot vienu no vērtējumiem, atbilstoši vērtēšanas noteikumu 9.punktam.

18. Koordinācijas institūcija, atbilstoši vērtēšanas noteikumu 7.punktā noteiktajam, atzinumu sniedz, sagatavojot vērtējumu šādā secībā::

18.1. koordinācijas institūcija salīdzina vidēja termiņa darbības stratēģijā pārskata gadā plānotos rezultātus ar faktisko izpildi;

18.2. koordinācijas institūcija pārbauda, vai novirzes, ja tādas ir, uzskatāmas par būtiskām;

18.3. ja novirzes no plānotā koordinācijas institūcijas ieskatā ir būtiskas, koordinācijas institūcija vērtē, vai tās rada būtiskus riskus kapitālsabiedrības finanšu stabilitātei un ilgtspējīgai attīstībai;

18.4. koordinācijas institūcija iepazīstas ar kapitālsabiedrības sniegto skaidrojumu par noviržu cēloņiem, kā arī ar padomes un/vai kapitāldaļu turētāja vērtējumā iekļauto viedokli par būtisko noviržu rašanās iemesliem;

18.5. ja konstatētas būtiskas novirzes un skaidrojumā sniegtie noviržu iemesli nav uzskatāmi par objektīviem apstākļiem vai skaidrojums netiek sniegts vispār, koordinācijas institūcija atzinumā var iekļaut ierosinājumu kapitāla daļu turētāja pārstāvim kapitālsabiedrībā veikt auditu attiecīgajā jautājumā;

18.6. ja koordinācijas institūcijas ieskatā novirzes vērtējamās kā būtiskas un tās rada būtiskus riskus kapitālsabiedrības finanšu stabilitātei un ilgtspējīgai attīstībai, koordinācijas institūcija neatkarīgi no tā, vai noviržu skaidrojumā sniegtie iemesli atzīstami par objektīviem vai par tādiem nav atzīstami, atzinumā iekļauj ierosinājumu par audita veikšanu kapitālsabiedrībā.

19. Nozares ministrija pēc iepazīšanās ar kapitālsabiedrības darbības rezultātu pārskatā iekļauto informāciju un tam pievienoto padomes un kapitāldaļu turētāja vērtējumu par kapitālsabiedrības darbības rezultātiem sniedz savu vērtējumu par nefinanšu mērķu izpildi, kuri var būt izteikti gan skaitliskās vērtībās, gan konkrētas darbības izpildes vai neizpildes fakta līmenī.

20. Ja nozares ministrija ir arī kapitāla daļu turētājs, tad ministrija sniedz vienu vērtējumu, kurā iekļauj informāciju gan par finanšu mērķu, gan par nefinanšu mērķu rezultatīvo rādītāju izpildi. Lai novērtētu kapitālsabiedrības finanšu mērķu un nefinanšu mērķu rezultatīvo rādītāju izpildi, attiecīgās ministrijas valsts sekretārs iesaista tās ministrijas struktūrvienības, kuru kompetencē ietilpst attiecīgie jautājumi.

21. Nozares ministrija novērtē kapitālsabiedrības nefinanšu mērķu rezultātos rādītājus salīdzinājumā ar vidēja termiņa darbības stratēģijā plānotajiem rezultativajiem rādītājiem atbilstoši vērtēšanas noteikumu 9.punktam un sniedz atbilstošu vērtējumu.

22. Nozares ministrija kapitālsabiedrības darbības rezultātus vērtē, ievērojot vadlīniju 18.1-18.4. apakšpunktos minēto darbību secību.

23. Pēc rezultātu izvērtēšanas nozares ministrija savā atzinumā var iekļaut šādus priekšlikumus kapitāla daļu turētājam:

- 23.1 pārskatīt ikgadējā darbības plāna ietvaros plānoto pasākumu atbilstību vidēja termiņa darbības stratēģijā minēto finanšu mērķu un nefinanšu mērķu sasniegšanas nodrošināšanai;
- 23.2 papildināt vai samazināt ikgadējā darbības plāna ietvaros veicamos pasākumus nefinanšu mērķu sasniegšanai;
- 23.3.veikt kvalitatīvas izmaiņas pasākumos ikgadējā darbības plāna ietvaros;
- 23.4. aktualizēt vidēja termiņa darbības stratēģiju, izdarot tajā nepieciešamos grozījumus;
- 23.5. citi nefinanšu mērķu sasniegšanu sekmējoši pasākumi vai aktivitātes.

24. Kapitāla daļu turētāja pārstāvis pēc koordinācijas institūcijas un nozares ministrijas (ja tā nav kapitāla daļu turētājs) atzinumu saņemšanas izvērtē tos un nosaka kapitālsabiedrības darbības rezultātu gala vērtējumu, atbilstoši vērtēšanas noteikumu 9.punktam, un pieņem lēmumu par iespējamo turpmāko rīcību, tai skaitā, par iespējamu prēmiju izmaksu valdes locekļiem atbilstoši kapitālsabiedrības darbības rezultātiem un valdes locekļu darba individuāliem novērtējumiem.

IV. Kapitālsabiedrības darbības rezultātu novērtēšanā izmantoto jēdzienu skaidrojums

25. Novirze ir uzskatāma par nebūtisku, ja svārstības starp plānotajiem rezultātiem un faktiski sasniegtajiem ir līdz 15 % no plānotā.

26. Būtiska ir novirze, kas pārsniedz 15% no plānotajiem rezultātiem. Būtiskas negatīvas novirzes no plānotā var liecināt, ka kapitālsabiedrība dažādu faktoru dēļ nespēj īstenot tās vispārējo stratēģisko mērķi.

27. Vai novirze rada būtiskus riskus kapitālsabiedrības finanšu stabilitātei un ilgtspējīgai attīstībai, nosaka, izvērtējot noviržu ietekmi uz attiecīgās kapitālsabiedrības finanšu stabilitātes nodrošināšanai nepieciešamajiem pamatnosacījumiem, tai skaitā, ja iespējams, tiem, kas raksturīgi attiecīgajai nozarei vai pakalpojumu tirgum. Piemēram, noteikta līmeņa likviditātes, rentabilitātes rādītājus, saistību īpatsvaru (%) pret pašu kapitālu, kā arī citus rādītājus, kas, neraugoties uz kapitālsabiedrības darbības rezultātiem pārskata gadā, neatrodas pieļaujamās robežās, tādēļ rada riskus kapitālsabiedrības finanšu stabilitātei.

28. Jēdziens "ilgtspējīga attīstība" ir saistāms ar kapitālsabiedrības attīstības nodrošināšanu atbilstoši vidēja termiņa darbības stratēģijai un nepieciešamo investīciju veikšanu, lai turpinātu kapitālsabiedrības nefinanšu mērķu īstenošanu nākotnē. Kapitālsabiedrības ilgtspējīga attīstība var tikt apdraudēta, piemēram, gadījumā, ja, kapitālsabiedrības finanšu stabilitātes nodrošināšanai vai dividenžu iemaksai valsts budžetā tiek patērēts tik daudz kapitālsabiedrības resursu, ka kapitālsabiedrībai nepietiek resursu, lai veiktu ieguldījumus (investīcijas) kapitālsabiedrības darbībai nepieciešamajos aktīvos vai tās apsaimniekotos valstij stratēģiski svarīgos īpašumos, kas nākotnē var novest pie pakalpojumu kvalitātes samazināšanās, vai to sniegšana vairs nav iespējama (tehnisku, tiesisku u. c. iemeslu dēļ). Ilgtspējīgā attīstībā ietilpst arī vidēja termiņa darbības stratēģijas darbības laikposms.

V. Iemesls audita ierosināšanai, ja kapitālsabiedrības darbība pārskata gadā novērtēta neapmierinoši

29. Ja atbilstoši vērtēšanas noteikumu 11. punktam kapitālsabiedrības darbība pārskata gadā ir novērtēta neapmierinoši un ir pamats aizdomām par pārkāpumiem vai neefektīvu un nelietderīgu kapitālsabiedrības saimniecisko darbību, koordinācijas institūcija atzinumā iekļauj ierosinājumu kapitāla daļu turētājam veikt kapitālsabiedrībā auditu.

30. Jēdziens "neefektīva un nelietderīga saimnieciska darbība". Komerclikuma 169. pantā ir nostiprināts viens no svarīgākajiem principiem, kas savā darbībā jāievēro katram kapitālsabiedrības valdes un padomes loceklim. Proti, valdes un padomes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Piemēram, valdei vai padomei būtu jāveic visas nepieciešamās darbības, lai novērstu zaudējumu radīšanu kapitālsabiedrībai vai vismaz iespēju robežās mazinātu to lielumu. Turklāt kapitālsabiedrībām, kurās publiskas personas daļa pamatkapitālā pārsniedz 50 %, ir saistošs arī Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums, respektīvi, tajā ietvertie principi, kas kapitālsabiedrībai jāievēro, rīkojoties ar publiskas personas mantu.

31. Ar lietderīgu darbību tiek saprasta tāda rīcība ar mantu, kad kapitālsabiedrības mērķi tiek sasniegti ar saimnieciski izdevīgāko resursu (finanšu, mantas u.c.) izlietojumu. Piemēram, maksimāli efektīvi tiek izmantoti kapitālsabiedrības aktīvi (īpašums iznomāts par iespējami augstāko cenu, tiek nodrošināts maksimāli pieļaujama iekārtu noslogojums utt.).

32. Jēdziens "pamats aizdomām". Atbilstoši PKC kompetencei pamats aizdomām var tikt pirmsšķietami konstatēti tikai salīdzināšanas posmā, salīdzinot vidēja termiņa darbības stratēģijā attiecīgajam pārskata gadam plānotos rezultātus un to izpildes faktu – novirzi no plānotā. Ja novirze ir būtiska, PKC vērtē kapitālsabiedrības sniegto skaidrojumu par novirzes rašanās iemesliem. Piemēram, nav veikti ieguldījumi kapitālsabiedrības aktīvos, kuriem pārskata gadā ieplānots finansējums, vai šiem ieguldījumiem izlietots lielāks finansējums, nekā plānots, un kapitālsabiedrība nespēj uzrādīt šīs situācijas objektīvus attaisnojošus apstākļus.

33. Jēdziens "objektīvi attaisnojoši apstākļi". Vidēja termiņa darbības stratēģijā plānoto rezultātu sasniegšanas kontekstā par objektīviem attaisnojošiem apstākļiem uzskatāma tādu ārkārtēju un iepriekš neparedzamu apstākļu iestāšanās, kuru dēļ kapitālsabiedrība nav spējusi izpildīt vidēja termiņa darbības stratēģijā attiecīgajam pārskata gadam plānotos mērķus, piemēram nepārvarama vara.

34. Par nepārvaramas varas izpausmēm uzskatāmi šķēršļi, kuriem iestājoties, to negatīvās sekas nevarēja kontrolēt vai arī nevarēja paredzēt to rašanos, lai tos savlaicīgi novērstu, piemēram, dabas stihijas (vētras, ugunsgrēki, plūdi utt.), sabiedriskās dzīves ekstremālas situācijas (kara darbība, masveida saslimšana (epidēmija), nemieri, streiki utt.), īpašie valsts aizlieguma akti (karantīnas pasludināšana, neparedzēts tirdzniecības operāciju aizliegums utt.).

35. Objektīvi attaisnojoši apstākļi var būt citi apstākļi, kas konkrētajā gadījumā nav klasificējami kā nepārvarama vara, vai apstākļi, kuriem nav raksturīgas ārkārtīguma un nenovēršamības pazīmes. Tie varētu būt kapitāla daļu turētāja lēmumi, kuru izpilde rada zaudējumus vai nav ekonomiski pamatota tirgus apstākļos. Piemēram, tie varētu būt lēmumi par valsts budžeta dotācijas samazināšanu, valsts finansētu pakalpojumu tarifu samazināšanu u.t.t.